Základní informace ke vzdělávání dětí, žáků-cizinců ve školách

Podpora vzdělávání dětí, žáků -cizinců v mateřských, základních a středních, popř. vyšších odborných, školách je poskytována na základě § 20 školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“), popř. § 16 a násl. školského zákona.

Podle § 20 školského zákona se vzdělávají a dostávají podporu děti, žáci-cizinci.

Na podpůrné opatření ve smyslu § 16 odst. 1 školského zákona má cizinec nárok jen tehdy, pokud má speciální vzdělávací potřeby (ani z důvodové zprávy k zákonu č. 82/2015 Sb., kterým byla do školského zákona příslušná ustanovení (§ 16 a § 20) doplněna, nevyplývá, že by osobami se speciálními vzdělávacími potřebami byli míněni paušálně všichni cizinci); tedy sama jiná státní příslušnost než česká není důvodem podpůrných opatření podle § 16 školského zákona. Podporu vzdělávání cizinců můžeme zahrnout do působnosti § 16 pouze tehdy, pokud se jedná o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž podmínkou pro poskytování podpůrných opatření druhého až pátého stupně je doporučení školského poradenského zařízení podle § 16 odst. 4 věty druhé školského zákona a podle vyhlášky č. 27/2016 Sb.

PODPORA PODLE § 20 ŠKOLSKÉHO ZÁKONA	PODPORA PODLE § 16 ŠKOLSKÉHO ZÁKONA
Děti, žáci-cizinci bez znalosti češtiny jako vyučovacího jazyka • vzdělávají se podle § 20 školského zákona, • mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané České republiky, • je jim poskytována bezplatná příprava k začlenění do vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků.	**Děti, žáci-cizinci bez znalosti češtiny jako vyučovacího jazyka, kteří potřebují další podpůrná opatření** • vzdělávají se podle § 16 školského zákona, • kromě neznalosti vyučovacího jazyka, mají speciální vzdělávací potřebu, která vyplývá z jejich zdravotního stavu, z příslušnosti k jinému kulturnímu prostředí nebo jiných životních podmínek, z nadání nebo mimořádného nadání, • mohou jim být poskytována podpůrná opatření na základě doporučení školského poradenského zařízení, které vychází z charakteru obtíží dítěte nebo žáka, které mají dopad na jeho vzdělávání podle školského zákona a vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími

	potřebami a žáků nadaných, • vzdělávání podle školského zákona a vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, • do výuky se zařazují také děti a žáci, kteří mají českou státní příslušnost, ale jejich komunikačním jazykem není čeština. Může jít kupř. o děti cizinců, které se narodily a pobývají na území České republiky a jsou vychovávané rodiči v jazyce země původu.
Možnosti podpory školám vzdělávajícím děti, žáky a studenty-cizince podle § 20 školského zákona **A) Prostřednictvím modulového rozvojového programu (týká se MŠ a ZŠ):** **1) modul - Zajištění bezplatné přípravy k začlenění do vzdělávání dětí a žáků se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie** Finanční prostředky jsou poskytovány na částečnou úhradu, popřípadě krytí zvýšených nákladů souvisejících s poskytováním bezplatné přípravy k začlenění do vzdělávání dětí, žáků-cizinců z jiného členského státu EU. Modul 1) administruje Ing. Miroslava Mayerová, e-mail: miroslava.mayerova@msmt.cz, tel.: 234 811 578. **2) modul - Zajištění podmínek vzdělávání nezletilých azylantů, osob požívajících doplňkové ochrany, žadatelů o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky a dětí cizinců umístěných v zařízení pro zajištění cizinců**	**Možnosti podpory dětem, žákům a studentům-cizincům podle § 16 školského zákona** Dětem, žákům-cizincům, kteří potřebují **navíc** kromě podpory při výuce českého jazyka podle § 20 další **podpůrná opatření** z důvodu, že to vyžadují jejich vzdělávací potřeby, mohou dostat podpůrná opatření v pěti stupních (viz vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných). **Opatření k přijímacímu řízení na SŠ a VOŠ** Žáci-cizinci oprávněně pobývající na území ČR **mají přístup ke střednímu vzdělávání a vyššímu odbornému vzdělávání,** včetně vzdělávání při výkonu ústavní a ochranné výchovy. Při přijímacím řízení ke vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách se žákům-cizincům **promíjí na žádost přijímací zkouška z českého jazyka**. Znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru vzdělání ověřuje škola rozhovorem. V rámci připravované vyhlášky o organizaci přijímacího řízení

Finanční prostředky jsou poskytovány na částečnou úhradu, popřípadě krytí zvýšených nákladů souvisejících s poskytováním:

a. vzdělávání dětem cizinců umístěných v zařízení pro zajištění cizinců podle § 130 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, pokud podle školského zákona podléhají povinné školní docházce (§ 36 odst. 1 a 2 školského zákona),
b. zájmového vzdělávání v pravidelné denní docházce ve školní družině nebo školním klubu žákům-cizincům, pokud činnost školy, o jejíž žáky se jedná, a školní družiny nebo školního klubu vykonává tatáž právnická osoba.

Modul 2) administruje Ing. Miroslava Mayerová, e-mail: miroslava.mayerova@msmt.cz, tel.: 234 811 578.

3) modul
Bezplatná výuka českého jazyka přizpůsobená potřebám dětí, žáků–cizinců z třetích zemí
Finanční prostředky jsou poskytovány na částečnou úhradu, popřípadě krytí zvýšených nákladů souvisejících s poskytováním:

a. vzdělávání, zahrnujícího výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám dětí, žáků–cizinců z třetích zemí, která usnadní a umožní rychlejší integraci těchto žáků, poznání legislativních a společenských zákonitostí naší společnosti, zabezpečení rozvoje komunikativní složky, pomoc při překonávání sociokulturních bariér,
b. jazykového vzdělávání v přípravných intenzivních jazykových kurzech pro děti, žáky-cizince.

ke vzdělávání na středních školách jsou při konání přijímací zkoušky upraveny také podmínky pro žáky-cizince:

- žáci-cizinci, kteří pobývají na území ČR po dobu kratší než 6 let bezprostředně před stanoveným termínem konání přijímací zkoušky z českého jazyka, se na jeho žádost **prodlužuje doba konání testu z českého jazyka o 15 minut a umožňuje se mu použít překladový slovník,**
- žáku-cizinci, kterému se promíjí jednotná zkouška z českého jazyka podle § 20 odst. 4 školského zákona a uchazeči, který je občanem ČR, nepobývá po dobu delší než 6 let na území ČR a vzdělává se ve škole v zahraničí, zohlední ředitel školy hodnocení z jednotné zkoušky podle § 60b odst. 5 školského zákona tak, aby byl zajištěn rovný přístup ke vzdělávání,
- ředitel školy pro hodnocení výsledku jednotné zkoušky žáků-cizinců vytváří ve spolupráci s CZVV pořadí uchazečů na základě redukovaného hodnocení všech přijímaných uchazečů v příslušném kole řízení do příslušného oboru vzdělání nebo příslušného zaměření školního vzdělávacího programu. Redukované hodnocení neobsahuje výsledek testu z českého jazyka. Pořadí žáka-cizince v redukovaném hodnocení se použije pro jeho zařazení do výsledného pořadí uchazečů stanoveného podle § 60d odst. 3 školského zákona.

Opatření k maturitní zkoušce

Cizinci, který pobývá na území ČR nepřetržitě po dobu kratší než 4 roky bezprostředně před konáním maturitní zkoušky, se na jeho žádost **prodlužuje doba konání didaktického testu z českého jazyka a literatury o 15 minut a písemné práce**

Modul 3) administruje PhDr. Hana Petruščák Frýdová, e-mail: hana.frydova@msmt.cz, tel.: 234 811 449.

Vyhlášení a administrace programu

Rozvojový program pro děti, žáky-cizince bude vyhlášen na rok 2017 v říjnu **na webu MŠMT**. Školy – zřízené státem a školy soukromé se o podporu formou dotace hlásí prostřednictvím KÚ, církevní školy a školy zřízené MŠMT se hlásí přímo na MŠMT.
Termín přihlášení do programu je do 4 týdnů po vyhlášení programu.
Po podání žádosti hodnotící komise programu navrhne výši přidělení dotace a po schválení vedením MŠMT je dotace zasílána školám buď prostřednictvím KÚ (státní a soukromé školy) nebo přímo z MŠMT (církevní školy a školy zřizované MŠMT).

Průběžná podpora

Průběžná podpora školám prostřednictvím 13 krajských kontaktních center na podporu práce pedagogických pracovníků pracujících s dětmi, žáky-cizinci při krajských pracovištích Národního institutu pro další vzdělávání (NIDV). Na každém krajském pracovišti NIDV pracuje krajský koordinátor podpory, který zabezpečuje informační, metodickou a odbornou pomoc, poskytuje na e- mailový nebo telefonický dotaz potřebné informace a osobní konzultace pro učitele nebo školy a zprostředkovává pomoc v konkrétních případech od zkušených učitelů nebo expertů. NIDV také nabízí, zprostředkovává a realizuje DVPP v této oblasti vzdělávání pedagogických pracovníků pro práci s dětmi, žáky-cizinci.

z českého jazyka a literatury o 30 minut. Při konání písemné práce má žák-cizinec možnost použít překladový slovník a Slovník spisovné češtiny.
(zvýhodnění žáka-cizince při maturitní zkoušce z českého jazyka upravuje § 5 odst. 4 vyhlášky č. 177/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Aktivity NÚV na podporu opatření pro děti, žáky a studenty-cizince

NÚV provedl analýzu služeb školských poradenských zařízení pro žáky-cizince, ve které popsal přípravu systémového řešení péče o žáky-cizince ve školských poradenských zařízeních, popsal také úskalí při práci s žáky-cizinci a navrhl **systémové řešení** při práci s žáky-cizinci **ve školských poradenských zařízeních** (dokument je ke stažení: www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/cizinci).

NÚV také vykonává poradenskou činnost ke stanovování podpůrných opatření pro děti, žáky a studenty-cizince a dále vykonává činnost revizní.

Kontakt NÚV: jana.zapletalova@nuv.cz.

Osobní, emailové a telefonické kontakty:

Krajské pracoviště	Krajský koordinátor	E-mailová adresa	Telefon
Brno	Dostalová Šárka	dostalovas@nidv.cz	775571604
České Budějovice	Brodská Monika	brodska@nidv.cz	778528453
Hradec Králové	Černá Hana	cerna@nidv.cz	775571644
Jihlava	Rösslerová Jana	rosslerova@nidv.cz	775571626
Karlovy Vary	Chmelová Dana	chmelova@nidv.cz	775755035
Liberec	Pecárová Natálie	pecarova@nidv.cz	778528446
Olomouc	Marinov Jakub	marinov@nidv.cz	778528452
Ostrava	Pecník Pavel	pecnik@nidv.cz	731503731
Pardubice	Effenberková Marie	effenberkova@nidv.cz	775571618
Plzeň	Šlajchová Ladislava	slajchova@nidv.cz	731503744
Praha a Střední Čechy	Olachová Pavla	olachova@nidv.cz	731503735
Ústí nad Labem	Flanderková Bohdana	flanderkova@nidv.cz	731503733
Zlín	Duša Zdeněk	dusa@nidv.cz	775571632

Podpora školám a pedagogickým pracovníkům prostřednictvím webového portálu **Portál** http://cizinci.nidv.cz je průběžně naplňován informacemi, odbornými materiály a články ze všech oblastí vzdělávání dětí, žáků-cizinců. Jsou zde k dispozici i metodické materiály pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Na webu je zprovozněn také odkaz „E-poradenství" – jedná se o webový formulář, jehož prostřednictvím mohou školy pokládat své dotazy a žádat potřebné informace. **Vzdělávací programy NIDV pro pedagogické pracovníky pracující s žáky-cizinci ještě v roce 2016:** ○ Jak hodnotit a klasifikovat žáky-cizince v předmětu český jazyk na základních školách, ○ Vzdělávání žáků-cizinců v praxi škol, ○ Cizinec? Dítě se sociokulturní odlišností v naší škole. Přihlásit se lze na http://www.nidv.cz/cs/programova-nabidka/prihlaseni_do_vzdelavaciho_programu.ep/.	

1) Nejčastější příklady otázek kladených školami a odpovědí z krajských kontaktních center podpory:

- **Přijímání žáka-cizince ke vzdělávání**

DOTAZ: Co všechno si musíme při přijetí žáka-cizince od zákonných zástupců vyžádat?
ODPOVĚĎ: Pas (včetně pasů rodičů), případně rodný list, údaje o trvalém či přechodném bydlišti, doklad o rodném čísle (existuje-li), doklady o předchozím vzdělávání (§ 28 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

DOTAZ: Lze přijmout do školy žáka-cizince, který s sebou nemá žádné doklady o vzdělání?
ODPOVĚĎ: Absence dokladů nemá pro přijetí žáka-cizince žádný vliv. V případě pochybností nebo i nedostačujících znalostí českého jazyka žáka rozhodne ředitel školy o zařazení žáka do příslušného ročníku po zjištění úrovně jeho dosavadního vzdělání a znalosti

vyučovacího jazyka (viz § 18d odst. *2* vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů*).*

DOTAZ: Jakým způsobem zjistíme, do které třídy máme zařadit žáka-cizince, který neumí vůbec česky?
ODPOVĚĎ: Zákonní zástupci předloží doklady o předchozím vzdělávání (včetně jeho překladu do českého jazyka), v případě nedostačujících znalostí českého jazyka rozhodne ředitel školy na základě zjištění úrovně žákovy znalosti vyučovacího jazyka (viz vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění poslední úpravy č. 256/2012 Sb., § 18b, §18c odst. 2, § 18 d, Zkoušky při plnění povinné školní docházky v zahraničí nebo v zahraniční škole na území ČR). Podle § 18d odst. 2 zařadí ředitel školy žáka do příslušného ročníku po zjištění úrovně jeho dosavadního vzdělání a znalosti vyučovacího jazyka. Na základě zkušeností v našich školách doporučujeme zohlednit i věk žáka-cizince a zařadit ho k vrstevníkům (max. však o 1 ro níže (jen výjimečně o 2 roky). O vzdělávání cizinců viz blíže § 20 Školského zákona č. 561/2004 Sb., v platném znění.

- **Hodnocení výsledků vzdělávání žáka-cizince**

DOTAZ: **Jakým způsobem se hodnotí žák-cizinec, který neumí vůbec česky a nastoupí těsně před vydáním vysvědčení?**
ODPOVĚĎ: Při hodnocení se postupuje podle školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zejména pak v souladu s § 51 až 53, a dle § 14 až 17, zvláště pak § 15 odst. 2 a 4, vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění poslední úpravy č. 256/2012 Sb. V souladu s § 15 odst. 6 vyhlášky č. 48/2005 Sb. se úroveň znalosti českého jazyka považuje za závažnou souvislost, která ovlivňuje výkon žáka-cizince. Žáci mohou být hodnoceni na vysvědčení slovně (viz § 15 odst. 2 a 5, Hodnocení žáků na vysvědčení podle vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky), je ale zapotřebí klasifikační řád schválit školskou radou (školský zákon č. 561/2004 Sb., § 51 odst. 2). Pokud by žák nebyl hodnocen na konci školního roku z důvodu nedostatku podkladů pro hodnocení, musel by opakovat ročník (vyhláška č. 48/2005 Sb., § 16 odst. 4 písm. c).

DOTAZ: Musí být žák-cizinec na konci školního roku klasifikován z předmětu český jazyk?
ODPOVĚĎ: Ano, neboť pokud by byl nehodnocen, musel by opakovat ročník. Klasifikace se dá nahradit slovním hodnocením, v tomto případě žák-cizinec ročník neopakuje. Slovní hodnocení musí mít ředitelství školy schválené školskou radou.

- **Další vzdělávání pedagogických pracovníků**

DOTAZ: Je možné absolvovat v rámci DVPP **e-learningový kurz** k problematice začleňování žáků-cizinců do českých škol a k sociokulturním odlišnostem?

ODPOVĚĎ: Ano, na e-learningový kurz s názvem „Sociokulturní kompetence pro pracovníky škol a školských zařízení“ (buď v rozsahu 150, nebo 300 hodin) je možné se přihlásit přes Centrum celoživotního vzdělávání na UJEP v Ústí nad Labem (http://www.pf.ujep.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=5140&catid=278).

V příslušném **krajském kontaktním centru podpory** zodpoví dotaz vznesený ze školy či od pedagoga ze všech oblastí činnosti s dětmi, žáky-cizinci ve vzdělávacím procesu.

2) Učebnice českého jazyka pro děti, žáky-cizince

- **se schvalovací doložkou MŠMT:**
  - Lejnarová, I.; Pavlová, J.: Čeština pro malé cizince 3, Německá škola v Praze
  - Škodová, S.: Domino - Český jazyk pro malé cizince 2 (učebnice a pracovní sešit), Wolters Kluwer ČR

- **další doporučené učebnice pro žáky-cizince**
  - MŠMT vydalo v roce 2013 ve spolupráci s expertní pracovní skupinou lektorů a učitelů češtiny pro cizince **seznam doporučených učebnic a dalších materiálů pro výuku žáků-cizinců** s anotacemi, které upozorňují na zajímavý či důležitý aspekt učebnice nebo materiálu. Úroveň výuky českého jazyka je stanovena podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

I. STUPEŇ ZŠ

- Emerlingová, S.: Když dětem nejde čtení (I, II). Praha: Portál 2006.
- Pavlová, J.: Barevná čeština pro prvňáčky. Praha: SPN 2007.
- Pavlová, J.: Barevná čeština pro druhý ročník. Praha: SPN 2006.
- Škodová, S.: Domino – Český jazyk pro malé cizince I. Praha: Wolters Kluwer 2010.
- Škodová, S.: Domino – Český jazyk pro malé cizince II. Praha: Wolters Kluwer 2012.
- Gjurová, N.: Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky. Praha: Portál 2011.
- Pavlová, J.: Barevná čeština pro třeťáky. Praha: SPN 2007.
- Pavlová, J.: Barevná čeština pro čtvrťáky. Praha: SPN 2011.
- Pokorná, V.: Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení. Praha: Portál 2007.

- **Škodová, S.: Čeština pro žáky-cizince: Pracovní karty pro začátečníky**. Úvod do seriálu 10 metodických příspěvků pro výuku ČJ u žáků-cizinců na 1. stupni ZŠ. Dostupné na: http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/9409/CESTINA-PRO-ZAKY-CIZINCE-PRACOVNI-KARTY-PRO-ZACATECNIKY.html/.

II. STUPEŇ ZŠ

- Andrášová, H. – Podepřelová, A.: Na cestě za češtinou. Praha: Klett 2009.
- Andrášová, H. – Podepřelová, A. a kol.: Desetiminutovky čeština pro cizince. Praha: Klett 2008.
- Čemusová, J. – Dolečková, P. – Štindlová, B. – Štindl, O.: Manuál pro učitele českého jazyka pro cizince bez znalosti latinky. Praha: Člověk v tísni o.p.s., Varianty, 2004 .
- Holá, L. Czech Express 1, 2. Praha: Akropolis 2006.
- Holá, L.: NEW Czech Step by Step. Praha: Akropolis 2004.
- Holá, L. – Bořilová, P.: Česky krok za krokem. (B1). Praha: Akropolis 2009.
- Kestřánková, M.: Dialogy k výuce češtiny pro cizince. Praha: Karolinum 2011.

Úplný seznam učebnic s jejich anotacemi a doporučeními pro výuku je k dispozici na http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/test.

3) Zdroje informací

http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vzdelavani-zaku-cizincu
http://cizinci.nidv.cz/
http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/test